DOMSTOLENS DOM (Anden Afdeling)

26. november 2009 *

I sag C-363/08,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Verwaltungsgerichtshof (Østrig) ved afgørelse af 25. juni 2008, indgået til Domstolen den 7. august 2008, i sagen:

Romana Slanina

mod

Unabhängiger Finanzsenat, Außenstelle Wien,

har

DOMSTOLEN (Anden Afdeling)

sammensat af formanden for Fjerde Afdeling, J.-C. Bonichot, som fungerende formand for Anden Afdeling, og dommerne C. Toader, C.W.A. Timmermans, K. Schiemann (refererende dommer) og P. Kūris,

* Processprog: tysk.

generaladvokat: M. Poiares Maduro
justitssekretær: fuldmægtig B. Fülöp,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 2. juli 2009,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Romana Slanina ved Rechtsanwalt M. Tröthandl

— Unabhängiger Finanzsenat, Außenstelle Wien, ved W. Pavlik, som befuldmægtiget

— den østrigske regering ved C. Pesendorfer og M. Winkler, som befuldmægtigede

— den græske regering ved S. Vodina og O. Patsopoulou, som befuldmægtigede

— den polske regering ved M. Dowgielewicz, som befuldmægtiget

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved V. Kreuschitz, som befuldmægtiget,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved Rådets forordning (EF) nr. 118/97 af 2. december 1996 (EFT 1997 L 28, s. 1, herefter »forordning nr. 1408/71«).

2 Denne anmodning er blevet fremsat inden for rammerne af en retssag mellem Romana Slanina, der er fraskilt østrigsk statsborger, og som er flyttet til Grækenland, og Unabhängiger Finanzsenat, Außenstelle Wien, vedrørende tilbagebetaling af børnetilskud og børnefradrag, som den pågældende oppebar i Østrig til sin datter.

Retsforskrifter

Fællesskabsbestemmelser

3 I artikel 1, litra f), nr. i), i forordning nr. 1408/71 defineres udtrykket »familiemedlem« således:

»[…] enhver person, der betegnes eller anerkendes som familiemedlem eller betegnes som hørende til husstanden i den lovgivning, hvorefter ydelserne udredes, […]; dersom disse lovgivninger kun anser en person, der bor hos arbejdstageren eller den selvstændige erhvervsdrivende, som hørende til familien eller husstanden, anses denne betingelse dog for opfyldt, når den sikrede i overvejende grad bidrager til den pågældendes forsørgelse; […]«

4 I overensstemmelse med artikel 2, stk. 1, i forordning nr. 1408/71 finder forordningen anvendelse:

»[…] på arbejdstagere og selvstændige erhvervsdrivende, som er eller har været omfattet af lovgivningen i en eller flere medlemsstater, og som er statsborgere i en af disse stater […], samt på deres familiemedlemmer og efterladte.«

5 Artikel 13 i forordning nr. 1408/71 bestemmer:

»1. Med forbehold af artikel 14c er de personer, der er omfattet af denne forordning, alene undergivet lovgivningen i én medlemsstat. Spørgsmålet om, hvilken lovgivning der skal anvendes, afgøres efter bestemmelserne i dette afsnit.

2. Med forbehold af artikel 14-17:

a) er en person, der har lønnet beskæftigelse på en medlemsstats område, omfattet af denne stats lovgivning, selv om han er bosat på en anden medlemsstats område […]

[…]«

6 Artikel 73 i forordning nr. 1408/71, som har overskriften »Arbejdstagere eller selvstændige erhvervsdrivende, hvis familiemedlemmer er bosat i en anden medlemsstat end den kompetente stat«, har følgende ordlyd:

»En arbejdstager eller en selvstændig erhvervsdrivende, der er omfattet af en medlemsstats lovgivning, har for de af sine familiemedlemmer, der er bosiddende på en anden medlemsstats område, ret til familieydelser efter lovgivningen i førstnævnte stat, som om de pågældende var bosiddende på dennes område, jf. dog bestemmelserne i bilag VI.«

7 Artikel 76, stk. 1, i forordning nr. 1408/71, der har overskriften »Prioritetsregler i tilfælde af samtidig ret til familieydelser i medfør af lovgivningen i den kompetente stat og i medfør af lovgivningen i den medlemsstat, hvor familiemedlemmerne er bosat«, bestemmer:

»Når der i medfør af lovgivningen i den medlemsstat, på hvis område familiemedlemmerne er bosat, kan udbetales familieydelser, stilles retten til familieydelser, der i medfør af lovgivningen i en anden medlemsstat i samme periode kan udbetales til det samme familiemedlem som følge af udøvelse af erhvervsvirksomhed, i påkommende tilfælde i overensstemmelse med artikel 73 eller 74, i bero i et omfang svarende til det beløb, der er fastsat i lovgivningen i førstnævnte medlemsstat.«

8 Selv om der er gennemført ændringer af forordning nr. 1408/71 i den periode, der er relevant for tvisten i hovedsagen, er de uden betydning for afgørelsen af denne tvist.

Nationale bestemmelser

9 I henhold til § 2, stk. 1, i lov om støtte til børnefamilier i form af tilskud (Familienlastenausgleichsgesetz) fra 1967 (herefter »FLAG«) har personer, der har bopæl eller sædvanligt ophold på Østrigs område, krav på børnetilskud til deres børn.

10 FLAG's § 2, stk. 2, bestemmer, at det er den person, til hvis husstand barnet hører, der har krav på børnetilskud. En person, til hvis husstand barnet ikke hører, men som i overvejende grad afholder udgifterne til barnets underhold, har krav på børnetilskud, hvis ingen anden person er berettiget hertil i henhold til § 2, stk. 2, første punktum.

11 I FLAG's § 2, stk. 8, er det fastsat, at personer, der har bopæl såvel i Østrig som i udlandet, kun har krav på børnetilskud, såfremt midtpunktet for deres livsinteresser er i Østrig, og børnene permanent opholder sig dér. Midtpunktet for en persons livsinteresser er beliggende i den stat, hvortil vedkommende har de tætteste personlige og økonomiske interesser.

12 FLAG's § 26, stk. 1, bestemmer:

»Den, der uberettiget har fået udbetalt børnetilskud, skal betale de pågældende beløb tilbage […]«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

13 Det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, at Romana Slanina er mor til en datter, Nina, der er født i 1991. Da Romana Slanina begyndte at få udbetalt børnetilskud, opfyldte hun betingelserne for tildeling heraf.

14 I sommeren 1997 flyttede Romana Slanina til Grækenland, hvor Nina begyndte at gå i skole i efteråret samme år. Ninas far, Romana Slaninas fraskilte mand, er østrigsk statsborger og bosat i Østrig, hvor han er erhvervsmæssigt beskæftiget. Sagsøgeren i hovedsagen er indehaver af forældremyndigheden over sin datter. Barnets far er forpligtet til at betale børnebidrag, men gør det ikke i praksis.

15 Romana Slanina oppebar i Østrig i perioden fra den 1. januar 1998 til den 31. oktober 2003 børnetilskud og børnefradrag til sin datter Nina til et samlet beløb af 10 884,95 EUR, svarende til 7 824,79 EUR i børnetilskud og 3 060,16 EUR i børnefradrag. Ved Finanzamt Mödlings afgørelse af 22. oktober 2003 blev hun pålagt at tilbagebetale dette beløb med den begrundelse, at hun siden 1997 permanent havde opholdt sig i Grækenland med sin datter. Finanzamt var nemlig af den opfattelse, at en af betingelserne for tildeling af børnetilskud i FLAG's § 2, stk. 8, nemlig betingelsen om, at midtpunktet for hendes livsinteresser skal være i Østrig, og barnet skal have permanent ophold dér, ikke var opfyldt.

16 Før 2001 havde Romana Slanina ikke været erhvervsmæssigt beskæftiget og var heller ikke tilmeldt som arbejdssøgende i Grækenland. Hun opfyldte sine livsfornødenheder med hjælp fra sine forældre og sin opsparing. Fra 2001 har hun hvert år fra begyndelsen af maj til begyndelsen af oktober været beskæftiget som turistguide for en græsk virksomhed.

17 Den klage, som Romana Slanina indbragte over Finanzamt Mödlings afgørelse af 22. oktober 2003, blev først afslået ved Finanzamts foreløbige afgørelse af 9. december 2004, dernæst ved afgørelse af 30. juni 2005 truffet af Unabhängiger Finanzsenat, Außenstelle Wien. Sagsøgeren i hovedsagen indbragte herefter sagen for den forelæggende ret. Hun gjorde i det væsentlige gældende, at såfremt hun ikke havde krav på børnetilskud efter østrigsk lovgivning, skulle forordning nr. 1408/71 bringes i anvendelse. Eftersom Ninas far, hendes tidligere ægtefælle, bor og arbejder i Østrig, er hun af den opfattelse, at hun i henhold til forordningens artikel 73 har ret til børnetilskud, uanset at hun bor i Grækenland.

18 Under disse omstændigheder besluttede Verwaltungsgerichtshof at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Følger det af Rådets forordning […] nr. 1408/71 […], at en ubeskæftiget fraskilt kvinde til en mand, der er arbejdstager og bosat i Østrig, bevarer sit krav på

børnetilskud (til et barn) fra Østrig, når hun flytter til en anden medlemsstat og dér etablerer midtpunktet for sine livsinteresser, og heller ikke er i beskæftigelse dér?

2) Har det betydning for besvarelsen af det første spørgsmål, at Østrig, på hvis område den fraskilte mand fortsat bor og udelukkende er beskæftiget, på bestemte betingelser indrømmer denne ret til børnetilskud (til barnet), hvis den fraskilte hustrus krav fortabes?

3) Har den fraskilte hustru i medfør af forordning nr. 1408/71 krav på børnetilskud (til barnet) fra Østrig, på hvis område den fraskilte mand bor og er beskæftiget, såfremt den ovenfor i det første spørgsmål beskrevne situation ændres, således at hun påbegynder beskæftigelse i den nye medlemsstat?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første og det andet spørgsmål

19 Med det første og det andet spørgsmål, som behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 73 i forordning nr. 1408/71 skal fortolkes således, at en fraskilt person, der oppebar børnetilskud fra den kompetente institution i den medlemsstat, hvor hun boede, og hvor hendes tidligere ægtefælle fortsat bor og arbejder, bevarer retten til disse tilskud, selv om hun forlader denne stat for at bosætte sig sammen med sit barn i en anden medlemsstat, hvor hun

ikke arbejder, og selv om hendes tidligere ægtefælle, barnets far, ville kunne oppebære de pågældende tilskud i dennes bopælsstat.

20 Det fremgår af sagen, at Romana Slanina er tidligere ægtefælle til en arbejdstager, der i den periode, der er relevant i hovedsagen, i henhold til artikel 13, stk. 1 og 2, i forordning nr. 1408/71 var omfattet af Republikken Østrigs lovgivning, idet der er tale om den medlemsstat, på hvis område han var erhvervsmæssigt beskæftiget.

21 I henhold til artikel 73 i forordning nr. 1408/71 har en arbejdstager eller en selvstændig erhvervsdrivende, der er omfattet af en medlemsstats lovgivning, for de af sine familiemedlemmer, der er bosiddende på en anden medlemsstats område, ret til familieydelser efter lovgivningen i førstnævnte stat, som om de pågældende var bosiddende på dennes område.

22 Forordningens artikel 73 har til formål at sikre familiemedlemmer til en arbejdstager, der er omfattet af en medlemsstats lovgivning, som er bosat på en anden medlemsstats område, ret til lovbestemte familieydelser fra den første stat (jf. dom af 10.10.1996, forenede sager C-245/94 og C-312/94, Hoever og Zachow, Sml. I, s. 4895, præmis 32, og af 5.2.2002, sag C-255/99, Humer, Sml. I, s. 1205, præmis 39).

23 Selv om den forelæggende ret ikke har spurgt Domstolen herom, bemærkes, at retten til børnetilskud til barnet med hjemmel i artikel 73 i forordning nr. 1408/71, uanset om de udbetales til Romana Slanina eller til hendes tidligere ægtefælle, rent faktisk var betinget af, at barnet kan henføres under det personelle anvendelsesområde for forordning nr. 1408/71. Personkredsen er afgrænset i forordningens artikel 2. Det fremgår således af artikel 2, stk. 1, at forordningen bl.a. finder anvendelse »på arbejdstagere og selvstændige erhvervsdrivende, som er eller har været omfattet af lovgivningen i en eller flere medlemsstater, og som er statsborgere i en af disse stater […], samt på deres familiemedlemmer […]«.

24 Begrebet »familiemedlem« er i artikel 1, litra f), nr. i), i forordning nr. 1408/71 defineret som »enhver person, der betegnes eller anerkendes som familiemedlem eller betegnes som hørende til husstanden i den lovgivning, hvorefter ydelserne udredes, […]; dersom disse lovgivninger kun anser en person, der bor hos arbejdstageren eller den selvstændige erhvervsdrivende, som hørende til familien eller husstanden, anses denne betingelse dog for opfyldt, når den sikrede i overvejende grad bidrager til den pågældendes forsørgelse; […]«.

25 Denne bestemmelse henviser således for en umiddelbar betragtning udtrykkeligt til de nationale bestemmelser, idet »familiemedlem« defineres som »enhver person, der betegnes eller anerkendes som familiemedlem eller betegnes som hørende til husstanden i den lovgivning, hvorefter ydelserne udredes […]«, det vil i hovedsagen sige i FLAG's bestemmelser.

26 Artikel 1, litra f), nr. i), i forordning nr. 1408/71 efterfølges dog af følgende modifikation: »[D]ersom disse lovgivninger kun anser en person, der bor hos arbejdstageren eller den selvstændige erhvervsdrivende, som hørende til familien eller husstanden, anses denne betingelse dog for opfyldt, når den sikrede i overvejende grad bidrager til den pågældendes forsørgelse. […]«.

27 Det påhviler således den forelæggende ret at efterprøve, om betingelsen i artikel 1, litra f), nr. i), i forordning nr. 1408/71 er opfyldt i det foreliggende tilfælde, dvs. om barnet, selv om det ikke har boet sammen med sin fader i den i hovedsagen omhandlede periode, efter den nationale lov kan anses for at være »familiemedlem« til sin far, og om det i benægtende fald kan antages, at hun »i overvejende grad [forsørges]« af ham.

28 Det fremgår af de for Domstolen foreliggende sagsakter, at Romana Slaninas tidligere ægtefælle rent faktisk var forpligtet til at betale børnetilskud til sin datter Nina. Den

omstændighed, at han ikke har betalt tilskuddet, er uden relevans for spørgsmålet, om barnet er hans familiemedlem.

29 Hvis det lægges til grund, at den forelæggende rets prøvelse heraf fører til den konklusion, at den i hovedsagen foreliggende situation kan henføres under det personelle anvendelsesområde for forordning nr. 1408/71, opstår spørgsmålet, om en person i Romana Slaninas situation kan støtte ret på forordningens artikel 73. Den forelæggende ret har desuden spurgt, om den omstændighed, at den fraskilte ægtefælle er forblevet i Østrig, hvor han arbejder og har ret til de i hovedsagen omhandlede ydelser efter den nationale lov, kan få indflydelse på en person i Romana Slaninas situations ret til fortsat at oppebære disse ydelser.

30 Herved skal det fremhæves, at den omstændighed, at Romana Slanina er skilt fra sin tidligere mand, er uden betydning. Domstolen har nemlig allerede fastslået, at selv om forordning nr. 1408/71 ikke udtrykkeligt omfatter de situationer, der opstår i familien som følge af en skilsmisse, er der intet, der kan begrunde, at disse situationer ikke skulle være omfattet af forordningens anvendelsesområde. En af de sædvanlige følger af en skilsmisse er nemlig, at forældremyndigheden over børnene bliver tillagt en af forældrene, som barnet så skal bo hos. Der kan imidlertid være forskellige grunde — som her en skilsmisse — til, at forældremyndighedsindehaveren forlader sin oprindelsesmedlemsstat og bosætter sig i en anden medlemsstat med henblik på som i den sag, der gav anledning til Humer-dommen, at arbejde dér, eller som i det foreliggende tilfælde i hovedsagen for først at udøve lønnet beskæftigelse dér nogle år efter bosættelsen. I et sådant tilfælde får barnet også bopæl i den anden medlemsstat (jf. Humer-dommen, præmis 42 og 43).

31 Det skal påpeges, at det følger af selve begrebet familieydelser, at det ikke kan antages, at en person har krav på en ydelse af denne art uafhængigt af familiens situation. Det er følgelig uden betydning, at den, der er berettiget til familieydelserne, er Romana Slanina og ikke arbejdstageren selv, nemlig hendes tidligere ægtefælle (jf. Humer-dommen, præmis 50).

32 Henset til ovenstående bemærkninger skal det første og det andet spørgsmål besvares med, at artikel 73 i forordning nr. 1408/71 skal fortolkes således, at en fraskilt person, der oppebar børnetilskud fra den kompetente institution i den medlemsstat, hvor hun boede, og hvor hendes tidligere ægtefælle fortsat bor og arbejder, bevarer retten til disse tilskud til sit barn, forudsat at barnet anerkendes som »familiemedlem« til den tidligere ægtefælle i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i forordningens artikel 1, litra f), nr. i), selv om hun forlader denne stat for at bosætte sig sammen med sit barn i en anden medlemsstat, hvor hun ikke arbejder, og selv om nævnte tidligere ægtefælle ville kunne oppebære de pågældende tilskud i dennes bopælsmedlemsstat.

Tredje spørgsmål

33 Med det tredje spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om den omstændighed, at Romana Slanina har påbegyndt erhvervsmæssig beskæftigelse i Grækenland, har haft indflydelse på hendes ret til børnetilskud i Østrig.

34 Hvis det kan godtgøres, at hun som følge af den nævnte beskæftigelse rent faktisk har erhvervet ret til børnetilskud i Grækenland af samme art som dem, der udbetales i Østrig, skal dette spørgsmål besvares bekræftende.

35 Det fremgår af den græske regerings og af Kommissionens bemærkninger, at der efter græsk lovgivning kun udbetales børnetilskud til visse arbejdstagere. Sådanne udbetalinger er således altid forbundet med et arbejdsforhold, idet det ikke er tilstrækkeligt blot at have bopæl i Grækenland. Det påhviler den forelæggende ret at

afgøre, om den omstændighed, at Romana Slanina udøvede erhvervsmæssig beskæftigelse på Den Hellenske Republiks område, udløste ret til børnetilskud i denne medlemsstat.

36 Hvis dette skulle vise sig at være tilfældet, skal antikumulationsreglen i artikel 76 i forordning nr. 1408/71 bringes i anvendelse. Denne bestemmelse tilsigter at løse problemet med sammenlægning af rettigheder til familieydelser dels i medfør af samme forordnings artikel 73, dels i medfør af den nationale lovgivning i familiemedlemmernes bopælsstat, som giver ret til familieydelser i kraft af deres erhvervsmæssige beskæftigelse (jf. dom af 7.6.2005, sag C-543/03, Dodl og Oberhollenzer, Sml. I, s. 5049, præmis 53).

37 Forpligtelsen til at udrede familieydelser ville i henhold til artikel 76 i forordning nr. 1408/71 som udgangspunkt påhvile Den Hellenske Republik, da det er Ninas og hendes mors bopælsmedlemsstat. Retten til familieydelser fra Østrig i medfør af forordningens artikel 73 ville i givet fald blive stillet i bero i et omfang svarende til det beløb, der er fastsat i den græske lovgivning.

38 Henset til ovenstående bemærkninger skal det tredje spørgsmål besvares med, at den omstændighed, at en person, der befinder sig i en situation som den, hvori sagsøgeren i hovedsagen befinder sig, udøver erhvervsmæssig beskæftigelse i sin bopælsmedlemsstat, hvilken beskæftigelse rent faktisk giver ret til børnetilskud, bevirker, at retten til børnetilskud udbetalt efter bestemmelserne i den medlemsstat, på hvis område denne persons tidligere ægtefælle er erhvervsmæssigt beskæftiget, i henhold til artikel 76 i forordning nr. 1408/71 stilles i bero i et omfang svarende til det beløb, der er fastsat i lovgivningen i vedkommendes bopælsmedlemsstat.

Sagens omkostninger

39 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Anden Afdeling) for ret:

1) **Artikel 73 i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved Rådets forordning (EF) nr. 118/97 af 2. december 1996, skal fortolkes således, at en fraskilt person, der oppebar børnetilskud fra den kompetente institution i den medlemsstat, hvor hun boede, og hvor hendes tidligere ægtefælle fortsat bor og arbejder, bevarer retten til disse tilskud til sit barn, forudsat at barnet anerkendes som »familiemedlem« til den tidligere ægtefælle i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i forordningens artikel 1, litra f), nr. i), selv om hun forlader denne stat for at bosætte sig sammen med sit barn i en anden medlemsstat, hvor hun ikke arbejder, og selv om nævnte tidligere ægtefælle ville kunne oppebære de pågældende tilskud i dennes bopælsmedlemsstat.**

2) **Den omstændighed, at en person, der befinder sig i en situation som den, hvori sagsøgeren i hovedsagen befinder sig, udøver erhvervsmæssig beskæftigelse i sin bopælsmedlemsstat, hvilken beskæftigelse rent faktisk giver ret til børnetilskud, bevirker, at retten til børnetilskud udbetalt efter bestemmel-**

serne i den medlemsstat, på hvis område denne persons tidligere ægtefælle er erhvervsmæssigt beskæftiget, i henhold til artikel 76 i forordning nr. 1408/71, som ændret og ajourført ved forordning nr. 118/97, stilles i bero i et omfang svarende til det beløb, der er fastsat i lovgivningen i vedkommendes bopælsmedlemsstat.

Underskrifter